

az új irányok kialakításában és megvalósításában. Gyevi-Bíró Eszter vezetésével munkatársaink – színházpedagógusaink és a nevelési munkában is szakmai képeket szerzett művészeink – ma már nem csak az ifjúsági darabok feldolgozásában vesznek részt, de a gyerekdarabok és a csecsemők számára létrehozott előadásokhoz is kapcsolódnak. Nevelői munkájuk integráns része lett színházunk mindennapos életének, nagyban segítve ezzel az előadások művészi értékeinek megértését, elmélyítését, határon inneni és túli elterjedését, sikerét.

Színházi nevelés és bábszínház-pedagógia a Kolibriben

Gyevi-Bíró Eszter, Szívós Károly, Török Ágnes

A Kolibri Gyermek- és Ifjúsági Színház Magyarországon a kőszínházak közül elsőként, 2002-ben indított el olyan programsorozatot, amelynek legfontosabb célja az volt, hogy a néző és a színházi alkotó az előadást követően közvetlenül is találkozzon és beszélgessen egymással. Előadásaink fiatal nézőink korosztályi problémáit érintik, amelyek további feldolgozásához színházi nevelési foglalkozások biztosításával igyekszünk a kisgyerekeknek, a fiataloknak, a szülőknek és a tanároknak hatékony segítséget nyújtani. Foglalkozásaink fókuszában olyan problémák, kérdések, aktuális témák állnak, amelyek a résztvevő gyerekek és fiatalok számára fontosak lehetnek és a visszajelzések alapján azok is.

Színházi nevelési sorozataink az előadások előtt és/vagy után együttesen, közösségben és felnőtt partnerek segítségével beszélgetve és játszva dolgozzák fel a színházi élményt. A dráma és a színház eszközeit kínáljuk véleményük, problémáik megfogalmazására, remélve, hogy a játék valódi közösségi élménnyé teszi a színházlátogatást. Az előadásokhoz kapcsolódó foglalkozásokat a színház művészeinek bevonásával képzett drámatanárok tervezik és vezetik. Célunk, hogy minden szülő, pedagógus megtalálja tantárgyi és pedagógiai célkitűzéseinek, az osztályközösség érdeklődésének, kulturális igényének leginkább megfelelő témát és előadást, hogy a színházlátogatás igazán tartalmas élménnyé válhasson.

Kulcsszavaink: sokszínűség, kíváncsiság, felfedezés, kísérlet, őszinte párbeszéd.

A nézői szerepkör a színházi nevelésben

A színházi nevelés során a drámás akció meglétének biztosítása nem kizárólag a gyermeki, úgynevezett mintha-játékhoz kapcsolódik, illetve a közvetlen szerepfelvételhez kötött, hanem a színházi élményt megelőző, átélő és arról artikuláló személy szerepét is felkínáljuk fiatal nézőink számára. Végül soron a nézői attitűd is egyfajta szerep, melyet ismerni és gyakorolni kell. A közvetlen szerepbe lépés így általában nem a művészi produktum alapját képező anyag (dráma, témakör, motívum) feldolgozása során történik, hanem az előadás-hoz, mint egy drámai vagy tematikai alapanyag egyfajta feldolgozásához kapcsolódunk véleményünkkel, egy adott rendező konkrét értelmezését dolgozzuk fel.

A színházi- és bábszínházi nevelés folyamatában három terület megtapasztalását kínáljuk fel a programban részt vevő gyerek számára:

1. kisebb feladatok révén, különböző pedagógiai részcelemek megfogalmazva, spontán, közvetlen játék élményszerző és készségfejlesztő hatását élvezheti;
2. megismerkedik magával a mű alapjául szolgáló drámai művel vagy gondolattal, de ha ez nem áll rendelkezésünkre, mert nem irodalmi anyag feldolgozására került sor, akkor a drámai háttér életre hívásával és megszerkesztésével;
3. megélve a már említett nézői attitűdöt, tervezett feladatok és spontán történések során fejleszti nézői szerepét és a gyermek kapcsolatát a színházzal, a bábbal vagy magával a bábműfajjal.

Neelands alap gondolatként fogalmazza meg, hogy a gyermeki játékhoz hasonlóan a dráma a képzeletbeli, „mintha” jellegű tevékenységben zajlik, mely során a gyermek úgy cselekszik, „mintha” valaki más lenne, úgy cselekszik, „mintha” ebben a helyzetben lenne és úgy cselekszik, „mintha” ez a tárgy valami más lenne. A drámás foglalkozásokban a „mintha” gyakran mindhárom fenti formában megjelenik, így a megajánlott szerep egyértelműen képzeletbeli marad, ezzel őrizve a résztvevők pszichés biztonságát. Ez a szereptávolság a folyamat során egyértelműen adott és a fent említett nézői szerep biztonságos védelméből megfogalmazhatók egészen progresszív gondolatok is egy-egy élmény kapcsán.

Ennek kapcsán gondoljunk a bábszínházzal való ismerkedés kezdeti szakaszára, amikor az egészen kicsi gyermek csak egyféle arcát tudja igazán elfogadni egy karakternek vagy egy karakter egy adott állapotának, a gyorsan változó arc és a sokféle kifejezés elbizonytalanítja és elkészeríti. A báb arcának egyértelmű kifejezése megsegíti tehát a gyereket a saját biztonsága megteremtésében és személyiségének fejlődésében, a vidám arc mindig vidám, megbízhatóan, elfogadóan, moccanatlanul. A viselkedési, létezési attitűd biztonsága mellett már koncentrálni magára a cselekményre, ebben a korban az akció utáni reakció még nem tartozik a lehetséges cselekvések sorába. Később aztán igény támad az arc reakcióinak megfigyelésére is, még később újra elfogadja a bábok arcbeli moccanatlanágát, hiszen a történekek során belelátja a hangulatváltozást a báb karakterébe... Képes lesz stilizálni, absztrakciókban gondolkodni, és szubjektív jelentéstartalommal felruházni a karaktereket és a látottakat.

A színházi nevelés során ez utóbbit, tehát a szubjektív jelentés szintjét boncolgatjuk, miközben az objektív szintet maga az előadás biztosítja számunkra. Az előadás során megmutatott konkrét történekek nagy része más kontextusban, már megélt tapasztalásként jelenik meg a gyermek számára. A történeke motivációs háttere, illetve megoldási, feldolgozási módszere azonban a legtöbb esetben eltér a mindennapok tapasztalásától, ez adja meg a színházi élmény egy részét és ennek a feldolgozása részben a feladatunk.

A színházi- és bábszínházi nevelési programok játszásakor a közös nézőpont megfogalmazása együtt történik. A játék mindig aktív, szerepbeli, bábbal vagy báb nélkül történik. Az *akció-tapasztalás-konklúzió* hármas egyisége remélhetően egy kibővített tudás elérését jelenti a gyermek számára. Minél több előadás megtekintését és feldolgozását biztosítjuk részére, minél több művésszel való közvetlen találkozásra kerül sor, annál szélesebb és szélesebb ez a tudáshalmaz.

Gyakorlati tapasztalatok összegzése

Stilizáció és jelentésbővítés a tapasztalás és ismerkedés időszakában – csecsemő- vagy babaszínház (*Toda és Hengergő*)

A bábjáték sajátosságos meghatározásai:

- Kornis Mihály: „A bábu látomás az emberről, őrtítően tökéletes maszk”.
- Goethe: „Életem napsugaras és derűs volt, s ezt bábszínházamnak köszönhetem. Az ott átélt izgalmak és emlékek egész életemben végig kísérttek.”
- Anatole France: „Barátja vagyok a báboknak, mert stílus van bennük, ötletesek és tehetségesek. Bennük valósult meg az én elképzelésem arról, hogy voltaképpen mi is a színház. Mert az ő játékuk a tiszta játék: ők egy kicsit játékszerek, egy kicsit táncban lépdelő automata figurák a harangjátékos óratorony zenéjére...”

Miben különbözik a báb a többi előadóművészeti ágtól? Talán abban, hogy felhasználja valamennyit, ötvözi őket, s a saját formanyelvén keresztül új értelmet ad neki. Ebből is adódik, hogy talán sehol máshol nem él egy időben ennyiféle stílusú színházi előadás, mint a bábjátékban. Manapság láthatunk vásári játékot, zenés játékot, táncjátékot, báboperát, némajátékot, prózai játékot, musicalt, tárgyanimációt, testjátékot, maszkos játékot, árnyjátékot, utca-színházi óriásbábos „happeninget” stb.

Természetesen kell még maga az animálandó anyag, tárgy, báb is, és itt kapcsolódik be a képzőművészet, hiszen a bábok képzőművészeti alkotások.

A játéktér is rettentően változatos, függ a mozgató elhelyezkedésétől. Így megkülönböztetünk alulról, felülről, hátulról, oldalról, illetve feketeszínházban mozgatott figurákat: a játéktérünk mindegyiknél más és más. A bábok mérete is sokféle: a miniatúrtól az óriásig terjed, a siktól a térbeliig.

Jan Kott írja: „Marionett bábok, wayang bábok, kesztyűs bábok; fentről zsinórokkal mozgatott, alulról bambusz pálcákkal mozgatott... A bábok mozgatása lehet olyan egyszerű, mint a kesztyűs bábok esetében, vagy olyan nagyfokú mesterségbeli tudást igénylő, mint az olasz marionettszínházakban, de az alapelv mindig az, hogy a bábmozgató láthatatlan legyen. E játék követelménye az illúzió.”

A bábjáték sajátosságainál nem feledkezhetünk el az illúzióról. A közönség egy „varázslat” része, a szemelőtt kel életre a halott anyag. Természetesen a közönség életkorától függően jön létre ez az esztétikai élmény: egy csecsemő, vagy kisgyerek valóságosnak fogadja el, amit lát, egy kamasz nem hiszi el ezt az általa hamisnak vélt illúziót, úgy véli, hogy be akarják csapni, s ezt nem fogadja el. S csak később, felnőttként nézi „beavatottként” a bábjátékot, és számára a „hogyan jön létre a csoda” kérdés, illetve az arra adott válasza adja a katarzis élményét.

A csecsemőszínház

Dr. Király Ildikó és Dr. Koós Orsolya 2003-ban, a Glitterbird csecsemőszínházi programhoz írt tanulmányából kölcsönzök egy gondolatot: „Ha a kultúrát jelentések hálójaként fogjuk fel, nem tekinthetünk el az egyéntől, egyrészt mint jelentés-értelmezőtől és jelentés-alkotótól, másrészt számot kell adnunk arról is, hogyan válnak a kisgyerekek a kultúra birtokosává. Két roppant egyszerű s szembetűnő dolgot kell figyelembe vennünk: a gyerekeket születésüknél fogva kultúra veszi körül (felnőtt emberek, akik a kultúra és a társadalom szereplői), de ők maguk hosszas szocializációs folyamat révén válnak a kultúra teljes jogú tagjaivá. A csecsemők és totyogók számára készülő színház a legszebb példája ennek.”

E rövid műfaji áttekintés után elérkeztünk a legkisebbeknek szóló előadásokban használt animáció általunk megismert, a gyakorlatban kipróbált eszközeihez. A Kolibri Színház két előadását hozom példának: a 2003-tól folyamatosan játszott *Todá*-t, és a 2018-ban bemutatott *Hengergő*-t.

Magyarországon, de mondhatni világszerte a 0-3 éves korosztályi besorolásnak megvannak a praktikus okai. Bár tudjuk, hogy talán egyik korosztálynál sincs annyi különbség fejlődésben, mint pl. egy hathónapos, meg egy 3 éves gyerek között, de mégis összehozza egy közönséggé őket maga az a tény, hogy vagy bölcsődébe járnak, vagy otthon vannak még a szülők „védőszárnya” alatt.

A nálunk bemutatott előadásoknak az a speciális jellege tehát, hogy nem egynemű életkor szempontjából a közönség, nem tud annyira hatványozottan működni a befogadás egyforma élménye, hiszen van, aki végig alszik, csak a hangok jutnak el hozzá, s van olyan is, aki hangosan reagálja a történéseket. A másik lényeges szempont, hogy a szülő is jelen van, így a gyermek biztonságban érzi magát, viszont nem jön létre olyan intenzíven a közösségi élmény. Amikor például a *Todá*-nál még az alkotói folyamatban egy olyan állomáshoz érkeztünk, hogy úgy láttuk, ki kellene próbálni az előadás hatását a közönségre, kimentünk egy bölcsődei metodikai központba. Cselló kísérté az előadást, illetve fogadta a beérkező gyerekeket. Egyikőjük megijedt a hangszertől és elkezdett sírni, mire az érzés átragadt a többiekre, s az egész előadás arról szólt, hogy le tudjuk-e csendesíteni őket.

Mindkét említett előadásnál a hátulról mozgatott figurákat használjuk dominánsan, mivel ennek az életkornak sajátja, hogy az emberi arc és kéz áll hozzájuk kommunikáció szempontjából a legközelebb, s ezek közvetítésével jutnak el hozzá még intenzívebben az animált figurák érzései. A *Todá*-ban egyszerű alapszínekből álló építőkockákból hozunk létre figurákat: állatokat, gyerekeket. Az ő egyszerű találkozásai, kis jeleneteik adják az előadás gerincét. Itt a báb metamorf jellegét használjuk, a mértani testekből egy pillanat alatt jön létre más és más figura. Természetesen nagyon fontos az ismétlés, s próbáltunk egyensúlyt találni a gyerekek által már ismert és új fogalmak megjelenítésében. Az előadásban szöveget nem használunk, egyszerű gyermekdalok szólalnak meg gitár kíséretében.

Az első előadásnál történt, hogy még szinte el sem kezdődött a játék, csak fölerősödtek a fények a színpadon, s a nézőtérén egy kisgyerek hangja hallatszott: „anya, meneküljünk”! Nem elhanyagolható ugyanis, hogy sokaknak ez az első zárt közösségi, vagy színházi élménye. A nézőtér tulajdonképpen szoba jellegű: a gyerekek, felnőttek a távolabb lévő székek előtt, lenn a földön ülhetnek párnákon, ami egy jó kis otthoni szabad létre hasonlít.

A *Hengergő*-ben a henger fogalmát mutatjuk meg játékos formában: van olyan, ami egész nagy méretű, mi is belebújunk, s úgy animáljuk – itt jellemző módon az eltűnésünk okoz nagyobb ijedelmet, amit „kukucs”-játékkal próbálunk feloldani –, s vannak egész kicsi figurák, amiket hátulról animálunk. A háttér egy hatalmas textil alkotja, s ebből jelennek meg a különféle anyagú és eltérő mozgással rendelkező kis hengerek. A karakterüket a mozgásukon túl egy-egy dallamfoszlány adja, így hozva létre kapcsolatokat, kötődéseket a játék során. A *Todá*-hoz képest ebben az előadásban is két-három hangból álló zenei motívumokat használunk, de halandzsa szöveggel, ami a gyermek kezdeti hangadásaihoz hasonlít.

Hogyan illeszthető be a csecsemő-előadásokba a színházi nevelési program? Alkalmas-e ez a korosztály a látottak feldolgozására, s ha igen, milyen a viszonyulása ehhez a törekvéshez?

Az előadásainknak, s általában is a csecsemőknek szóló előadásoknak fontos eleme a lezáró játék. Ebben a gyerekek feljöhethetnek a színpadi térbe, kézbe vehetik a megismert figurákat, illetve bizonyos elemeit újra eljátszva az előadásnak. Tehát lehetővé tesszük számukra, hogy a látottakat újra éljék, és más helyzetben újra játszva elmélyülhet az élmény. A *Todá*-ban játszó mértani testeket kidobáljuk, s a közönséget a visszahozással bátorítjuk arra, hogy vegyen részt az együttjátszásban, a *Hengergő*-ben pedig egy megismert hosszú, kígyószerű elemet viszünk ki közéjük, amibe bekapaszkodva végigjátszhatják a hengerek mozgásait. Tehát a báb segíti a kommunikációt, vele a gyerekek hamarabb megnyílnak, elfogadóbbá válnak az idegen dolgok felé. Jellemző, hogy a szülők a három év alatti gyermeküket többször elhosszabbítják ugyanarra az előadásra, s az természetesen már nem az újdonság erejével hat, hanem helyette működik a ráismerés öröme, és az először esetleg még érthetetlen részlet is érthetővé válik.

S végül újra Kornis Mihály: „Élő színház a gyerekszínház, tanulhat belőle a felnőtteknek készített: mindig van benne zene, van tánc, a cselekménynek muszáj lekötnie a nézőt, és ha a színpadi unalom ásít, a közönség azonnal nyafog, kikéri magának. Másfelől a nézők negyedórával kezdés előtt izgatottan rugdalózva vároznak a zsöllyékben. Telt ház van és boldogság!”

Találkozás a bábokkal a történetmesélés időszakában

– az „alsósok” világa

(a következőkben a színész-szövegeket dőlt betűkkel, a gyerekektől kapott válaszokat dőlt betűkkel és zárójellel jelöltük, a megjegyzéseket behúzással)

A medve, akit Vasárnapnak hívtak

Tételmondat: *Nekem a katona a legjobb barátom!*

Téma, maga az előadás: Alex játékmedvéjét Vasárnapnak hívják. Füle kockás, mancsa puha, gombszemével szelíden néz. Akkor is, ha dzsungelset játszik, akkor is, ha barkochbázik, és akkor is, ha belenyomják a fejét a vízfestékbe. De vajon mit gondol a medve, miközben egy szárítókötélen lóg a fürdőszobában? Fáj-e neki, ha megtépázzák, örül-e, ha megölelik? Van egyáltalán valami a derűsen csillogó gombszemek mögött? Alex nagyon szeretné kideríteni.

Egy reggel furcsa dolog történik: a kisfiú a szobája helyett egy játékboltban ébred. Az eladó egy mackó, és a vevők is egytől-egyig medvék. Hamarosan Alexet is kiválasztja egy medvepapa, és hazaviszi a kicsinyének. Egy medvebocsnak, akit Vasárnapnak hívnak...

FOGLALKOZÁSVÁZLAT

Fókusz: hogyan tudjuk megtalálni egymással az emberi hangnemet?

Szereplők: mint az előadásban

Idő: 35-40 perc

1. Játékszabályok tisztázása

Gondoljatok a szobátokra vagy arra a részre a lakásban, ahol a játékaitok vannak.!

Melyik játékkoddal szeretsz a leginkább játszani?

Meghallgatjuk a legtöbbjüket, hogy mit választott. Rengeteg a játékként megjelölt TABLET vagy MOBILTELEFON, de azt „nem fogadjuk el”, megkérjük őket mindig, hogy valamilyen konkrét tárgy legyen, ilyenkor előjönnek a babák, macik, vonatok, autók, rajzfilmfigurák plüss vagy műanyag megtestesítői, de előjönnek szörnyecskek és vagány, kicsit nagyobbaknak való dolgok is: Batman, Superman...

Bújunk a kedvenc játékunk bőrébe, eszerint szerepeket fogunk játszani a játékban, nem magunkat!

Kicsit mászkálunk a térben a kedvenc játékunk bőrébe bújva, akciók és interakciók születnek, a megállás után tisztázzuk a másik legfontosabb szabályt: vigyázzunk egymásra, ne kelljen senkinek se félnie sehol sem a másiktól...

2. Kontextus megjelölése

Most belépünk a játék-világba. A medvék világában fogunk játszani, abban a világban, ami hol is van?

Ha nem is mondjuk ki, hogy Alex álmában, de valami varázslatos világban leszünk, ahol a játékok életre kelnek...

Gepi boltjában leszünk, az új játékszállítmánnyal érkeztünk. Mikor kelünk életre? (Éjszaka, amikor a bolt zárva van.)

Miért nem nappal, amikor a medvék is ott vannak? Gepi, Marci, Tilda... (Mert nem akarjuk, hogy lássák, hogy mi mozogni és beszélni is tudunk...)

Tehát akkor MI MAGUNK IS játékok leszünk ebben a boltban és most legyen annyi a szabály, hogy ha nem néznek minket a medvék, mozoghatunk-beszélhetünk, de mikor akár csak egy medve is van a közelünkben, csendben, mozdulatlanul kell lennünk.

Lépünk be a térbe, a játékboltba, mindenki helyezze el magát, a hangeffektus (fém/szélhárfa) segítségével változzunk játékká és kezdjük el élni is a térben a többi játék társaságában...

3. Improvizáció – egész csoportos játék

Szerepből játszunk picit, lehet kérdezgetni egymást, hogy milyennek képzeld el azt a gyereket, akihez

kerülni szeretné; kicsit zsiszsejünk. Aztán: „*Jön valaki!*”

Biztos, hogy a legjobb fej, legpozitívabb, legérdekesebb és legtöbb szeretettel teli „gazdit” szeretné magáénak tudni minden kis „játék”...

Gepi jön, a bolt nyitása előtt vagyunk. Nézi az új készletet, sétálgat köztünk, még akár rendezgetheti is a játékokat, becézgeti, dicsérgeti őket, és ebben a pillanatban betér a boltba Marci. Délután kap zsebpénzt és szeretne egy játékot venni, most csak körülnézne és kiválasztaná. Cammog a játékok között és rátalál a „kiválasztottra”. Majd elmegy fociedzésre, vagy valami ilyesmi... Gepi hátramegy a raktárba.

Feloldjuk a gyerekekkel a „panoptikum” helyzetet és egy rövid improvizáció veszi kezdetét, ahol irigykedünk a kiválasztott játéokra, mert Marci igazán jó gazdája lesz.

Érkezik Tilda és az anyukája (*ő kint marad telefonálni*), megint játékokká változunk.

Gepi a raktárból szól ki Tildának, csak nézelődjön bátran, a lényeg, hogy maradjunk egyedül Tildával pár pillanatra. Nézegeti a játékokat, tapogathatja, nyúzhatja is őket, majd a kiválasztottnak ecsetelheti, milyen jókat fognak együtt játszani (*sugalmazhatja, hogy majd szétszedi, de pusztán csak tudományos érdeklődésből... vagy, hogy éjszaka majd kint hagyja a kertben, hogy a játék nyugodtan nézegethesse a csillagokat EGYEDÜL...*)

Visszajön Gepi, közben Tilda kiválasztotta ugyanazt a játékot, amit Marci is szeretne. Gepi próbálja vele megértetni, hogy azt Marcinak tette félre, de a lány hajthatatlan.

Tilda azt mondja végül Gepinek, hogy anyukája itt van a bolt előtt és telefonál, de akkor megkéri, hogy jöjjön be és fizesse ki a játékot...

Tilda kirohan, Gepi is távozik, mi pedig újra mozoghatunk.

A legtöbb esetben egy kissé félszeg kisgyereket választunk ki, természetesen direkt, hogy segítségre szoruljon, hogy képviselhesse a véleményét: nem szeretne Tildával menni...

4. Feléledünk, kupaktanács

Mit érez most a ... kisautó? (nem Balázska – a félszeg-kiválasztott –, hanem a kisautó)

Mi a baj azzal, ha valakinek Tilda lesz a gazdája?

Mi történik Tilda játékaival otthon?

5. Tilda szobája

Hogyan nézhet ki Tilda szobája? Milyen állapotban lehetnek ott a játékaik?

Mindannyian játékok leszünk Tilda szobájában. Ezek a játékok töröttek, megviseltek, szomorúak, mert a lány rosszul bánik velük.

Ez nagyon rövid képváltás, többnyire azonnal kapcsolnak és pár pillanat alatt feláll a játék-armageddon.

Tilda visszatér a huszon-harminc forinttal, hogy megvehesse Balázskát, vagyis a kisautót...

A) variáns

A játékok közül valaki/valakik magára vállalja azt a feladatot (ez előzetes egyeztetés alapján dől el), hogy óvatosan megszólítja Tildát és próbál hatni rá, hogy *mennyire rossz nekünk, játékoknak, mert nagyon durván bánik velünk. Nekünk ez fáj, rosszul esik és nem erre valók a játékok...*

Egész csoportos improvizáció szerepben.

Tilda ellenkezik, nem ismeri be, hogy ilyen rossz lenne a helyzet. Próbálunk változtatni, valamennyire sikerül is, de lehet, nem lesz teljes a siker.

Ha ezt választjuk, mindig benne van a pakliban, hogy erőszakosabbá válnak és nekimennek az óriásmaci-bábnak, hiszen szemtől szemben állnak az agresszorral és ők vannak többen.

B) variáns

Tilda kimegy a helyzetből, feloldjuk a szobrokat, kilépünk a szerepünkből.

Beszélgetést folytatunk arról, hogy ki az, aki közölhetné Tildával azt, hogy talán nem ez a legjobb módja annak, hogy kifejezze irántunk érzett „szeretetét”.

Nagy eséllyel Tilda anyukájára esik a választás, de elképzelhető, hogy Gepit érzik a gyerekek a legalkalmasabbnak a feladatra. Összeszedjük az érveinket és azt, hogyan találjuk az illetőnek mindezt. Majd érkezik a delikvens, megtörténik a beszélgetés, szerepen kívül adunk visszajelzéseket Tildára vonatkozóan.

Egy jelenettel zárul ez a verzió, ahol Tilda és a „szóvivőnk” lefolytatják a beszélgetést. A jelenet végén a szereplők elmennek, mi pedig reflektálunk a történetekre.

Ez a kulminációs helyzet mindig nagy tüzzel és hévvel valósul meg, rengeteg gyönyörű érv hangzik el a gyerekek szájából, a színészeink nem mindent fogadnak el, de az el nem fogadás ez esetben a továbbkérdést és az érvek mélyítését jelenti mindenkor, nem pedig az eltagadást.

6. Rítusjáték Vasárnapal

Mindenki a kezébe veheti vasárnapot és csinálhat vele egy olyan cselekedetet, amitől Vasárnap mint játék boldog lesz, és jól érzi magát nálunk! (vagyis: milyen tanácsot adnál Vasárnapnak, hogyan viselkedjen a barátaival?)

A legmeghatóbb pillanatok következnek... Akármilyen „öreg róka” az ember e szakmában, itt sokszor megremeg a hangunk: a feltétlen szeretet, az érdek nélküli ragaszkodás csodálatos világa tárul elénk, mondatokban, ölelésben, gesztusban.

Eltávolítás és áttevődés

– pretinédzserek problémafeldolgozása bábelőadás és bábok segítségével

Minden dolgok könyve

Tételmondat: *Jó, hogy nem igazi az apa, de mégis olyan félelmetes...*

Téma: maga az előadás

A kilenc éves Thomas Klopper olyan dolgokat lát, amiket mások nem – sellők és trópusi halak úszkálnak 1951-ben az amszterdami csatornáknak, a szomszédasszony boszorkány; és imádkozás közben még az is kiderül, hogy Jézus vasárnap egyszerűen imád villamosra szállni. Pedig Thomas apja szerint az hatalmas bűn.

„Hogyan lehet megtanulni nem félni?”

A Minden dolgok könyve végtelenül humoros, varázslatos történet, ami egyszerre szól a családon belüli erőszak témájáról, a hitről, barátságról és a szerelemről. Mindarról, ahogy egy gyermek megtanulja, miként nézzen szembe a saját félelmeivel, a körülötte lévő világ igazságtalanságával, és hogyan készüljön fel arra, hogy felnőttként is boldog maradjon. Thomas története a szív és a fantázia határtalan erejét ünnepli a felnőttek szigorú, erőszakos, és szüklátókörű világával szemben.

FELDOLGOZÓ FOGLALKOZÁS

Korosztály: 5-6. osztályosok

Kellékek: 4 db fakanál, kutya plüss, 2 db Minden dolgok könyve, 20 db toll, papírcetlik, előre megírt feladatkartonok

Fókusz: Hogyan lehetek boldog? Milyen nehéz helyzeteken segít át a fantáziám? Ha nagy leszek, én is boldog leszek? Hogyan változnak a dolgok az évek múlásával?

1. Bemutatkozás, egész csoportos BESZÉLGETÉS, a játék ismertetése...

Szeretnénk veletek beszélgetni a következő témákról, kérdésekről – de ezeket csak felsorolom, nem kezdünk most bele... Nézzétek a szereplőnket (Thomas ül egy kockán és elmond egy mondatot: Ha nagy leszek, boldog leszek! (láthatóan szomorú és gondterhelt)

Mi a baja Thomasnak? (*félt az apukájától, nem boldog, túl szigorú az élete...*)

Mitől fél pontosan? (*hogy az apukája megveri, hogy nem szereti, hogy az anyukája nem védi meg...*)

2. Kocka forgó

A színpadra és a szőnyegre is 4-4 kocka kerül egymástól távol, négyszögben. Minden csapat egy kocka köré gyűlik, a továbbiakban forgóban dolgozunk, minden csapat egy szintér kockáit járja körbe.

Egyik szintér- THOMAS JÖVŐJE

1. Felkészítés – A SZÍNÉSZ, mint jövőbeni Thomas játszik –

39 éves vagyok. Tegnap éjjel álomban találkoztam a 9 éves egykori magammal. Szomorú volt. Valamit mondani akartam, hogy felvidítsam, de ekkor felébredtem. Mit mondjak neki, ha legközelebb találkozunk az álomban?

Egy mondattal segítsünk neki! – a teljes forgás végére 4 mondat lesz a tarsolyában...

(Hogy ne adja fel, amikor nagyobb lesz: jobb lesz!

Hogy keressen magának barátokat!

Hogy menjen el otthonról, ha az apukája legközelebb megveri!

Hogy menjenek el együtt az anyukájával és a nővérével örökre!)

2. Füzet kitöltése – Minden dolgok könyve/füzetke a kockán, írjuk bele Thomas jövőbeli boldogságvágyait!

*Most, felnőttként mi kell ahhoz, hogy a boldogságomat megtartsam?
(Hogy ne verd meg soha a gyerekedet.
Hogy figyeljetek egymásra a családban.
Hogy mindig őszinte legyél.
Hogy legyen egy igazi kutyád.)*

3. Viszonyábrázolás tárggyal – fakanál a kockán – *Készítsenek egy állóképet csoportosan, mit tenne Thomas a fakanállal, ha felnőtt korában a kezébe kerülne?*

Erre a lehetőségre sokféle formai megoldás születhet, de a legtöbben a” hirtelen eldobom a fakanalat” vagy a „nem dobom el, de undorodom tőle” pozitúrákat rendezik be...

4. Sűrítés rajzolással – *Thomas felnőtt korában ajándékozott egy másik Minden dolgok könyvé-t a gyerekének... Az első oldalra egy képet rajzolt. Mi lehetett azon a képen? Rajzoljuk meg!*

Másik színtér – THOMAS JELENE

1. Felkészítés – A SZÍNÉSZ a „nővér” bábbal játszik – *Mit kellett volna AKKOR Thomasnak mondanom, amit nem mondtam? – Minden csoport egy mondatban egyezzen meg, a forgás végére 4 mondat lesz a tarsolyunkban!*

*(Ne félj, Thomas, egyszer felnővünk és elmegyünk innen!
Meg kellene védjелеk, amikor Apa megver, de én is félek tőle!
Gyere, játsszunk többet együtt!
Beszéljünk Anyával, fogjunk össze és menjünk el innen!)*

2. Füzet kitöltése – Minden dolgok könyve/füzetke a kockán, írjuk bele, hogy a történetben mik voltak Thomas félelmei!

(Félelem az Apától, Istentől, kutyától, fakanáltól, a felnőttektől általában, az iskolától, az imádságtól, a verekedéstől... Félelem a pókoktól, a szellemektől és Batmantól is: előadásmotívumok és valós, jelenbeli félelmek is megfogalmazódnak.)

3. Viszonyábrázolás TÁRGGYAL – Sátán, a kutya-báb a kockán. *Készítsetek egy állóképet, MIT SZERETNE THOMAS, HOGY MILYEN legyen Thomas viszonya a kutyával?*

(Kétféle út szokott megnyílni előttünk:

Sátánt vagy elpakolják jó messzire, mondjuk Budapest–Tanganyika távolságra Thomashoz képest a teremben, vagy szerető-ölelő, igazi kutya-gyerek kapcsolatot ábrázoltnak...)

4. Sűrítés, rajzolás – egy A/4-es lap negyedében *egy Thomas-rajz üldögélve, szomorúan ábrázolja a fiút, a többi rész üres... Ezt a képet kivágta Thomas a Minden dolgok könyvé-ből... Mit gondoltok, mi lehetett rajta? Egészítsük ki!*

(Itt is sokféle megoldás született már, ezt felsorolni nem lehet, de a szeretet és az együttérzés rajzai születnek meg ilyenkor.)

3. Összegyűjtött élményanyag bemutatása – tárlatnézés

A színészek elmondják, milyen gondolatokkal lettek gazdagabbak (4-4 mondat).

Replika vagy párbeszédese jelenet is lehet, egyfajta rezümé, de improvizációban. Gyakorlott, sokféle próbát kiállt Kolibris színészek előnyben!

Megnézzük a két állóképet, a két tárgy és a szereplők viszonya, egyszerre áll be a 4 csoport 4 képviselője. Kiterítjük a rajzokat és a könyveket/felolvassuk a cetliket/könyveket...

Jóleső zsongás, izgalom és kíváncsiság jelzi ezt az utolsó, de nagyon fontos gyakorlatot, mely összefoglalója is eddigi munkánknak, de új gondolatokat is szül a gyerekekben, reflektál és reflektáltat.

4. Tilos-lista

Thomas elmondja, hogy mi volt tilos régen /felolvassuk a Könyvből
Mi az, ami SZERINTÜNK tilos? Szedjük össze együtt!

5. Lezárás, búcsúzás

A bábok használata a „kritikus” korban – az igaz kamaszok titkos világa

Rövidzárlat

Tételmondat: *Ez nem olyan báb volt, ami a kicsiknek való, ezt csak mi értjük...*

Téma, maga az előadás:

Elgondolkodtál már azon, hogy mitől olyan okos, naprakész és figyelmes a telefonod? Minden lépésed megjegyzi, a kedvedre szóló oldalakkal bombáz, és még azt is megpróbálja kitalálni, amire még nem is gondoltál. De vajon mi, pontosabban ki van a kijelző mögött?

Egy különleges technika segítségével most végre beleshetünk a tűzfal mögé, ahol a Süti Akadémia frissen végzett diákjaiból alakult Smart Kommandó éppen bevetésére készül. Megfigyelési területük a Faludi család, akik természetesen a nap nagy részét online töltik, ráadásul egyikük, Erik, a tizenkét éves fiú nem egészen megszokott módon...

AZ ELŐADÁSBAN AZ APPLIKÁCIÓKAT/PROGRAMOKAT IGAZI KARAKTERKÉNT ÁBRÁZOLJUK, A SZÍNÉSZEK EGY-SZERRE JÁTSSZÁK EL „SÜTI” MIVOLTUKAT ÉS EGY-SZERRE MOZGATJÁK A VALÓS EMBEREKKÉNT BEMUTATOTT BÁBOKAT EGY ZÖLD TÉRBEN. A GREEN-BOX TECHNIKA SEGÍTSÉGÉVEL PEDIG A BÁBOK ÁLTAL MEGJELENÍTETT EMBERI KÖRNYEZETET EGÉSZÍTIK KI VALÓS KÖRNYEZETTÉ EGY ÓRIÁS KIVETÍTŐ SEGÍTSÉGÉVEL.

FELDOLGOZÓ FOGLALKOZÁS

Korosztály: 5-6-7.osztályosok

1. Közös egyeztetés

Bemutatkozás, hogy tetszett, milyen képek, helyzetek égtek a hosszú távú memóriádba stb.

ERIK EGY PONTON MEGKÉRDEZTE: KI AZ A MESTER? – MIK FÜTHATTAK ÁT AZ AGYÁN EBBEN A PILLANATBAN?

Itt a válaszokat önmagában leírni nem érdekes, nem teszi informatívabbá a jelen tanulmányt, de összeszedhető, hogy mi keltette fel az adott osztály érdeklődését: a green-box technika, a történetben található szerelmi szál vagy a Süti életének bonyolódása...

2. Sorverseny

Az előtérben 4 csapatra osztjuk az osztályt. A 4 csapathoz hozzácsapódik/rendelődik 2-3 „Süti-színész” és 2 színházi nevelési szakember. Minden csapat sora előtt ott díszleg egy A/3-as papír, azt írjuk majd tele 2 perc alatt. Az a csapat nyer, amelyik **a legtöbb funkcióját gyűjti össze egy telefonnak, ami nem lehet a hívás.** (Az unortodox megoldások is üdvözlendők, pl. vágódeszka, dobó csillag...)

*A két perc alatt 10 és 18 közötti a funkciók, feladatok, appok, játékok sora, ami a papírra kerül. Az értékelés gyors, sokszor olyanok is felkerülnek, amikről mi eddig nem is hallottunk: drámatanárokat fejlesztő sorjáték. A leghosszabb/legkülönlegesebb listát írók húzhatnak a következő játéknál a **kártyák** körül elsőként...*

3. „Süti-aggyal” a világ...

Még a sorverseny terében az összekészített tulajdonságkártyákból húz minden csapat (*boldogságsszint, tulajdonságok, titkok és hobbi*). Ezek alapján, minden csoportnak a színészek/színházi nevelési szakemberek vezetésével ki kell egészíteni a **karakterlapokat** egy-egy titokkal és hobbival. Érezzük a karaktert a magunkénak!

A karakterek a főszereplő, Erik osztálytársai, mind egyedi és egy picit lőkött a maga módján, ezzel direkt eltávolítva tőlük, hiszen a velünk dolgozók mindig „normálisak”. A titkok többnyire valami argentin sorozat szupertitkára akarnak hajazni, de addig kérdezősködünk, míg egy kevésbé Don Alvarós és ezzel együtt inkább hétköznapi, de nagyon is valós titok kerül fel a karakterlapra (egyik osztálytársába szerelmes, titkon táncos akar lenni, anyukája nem él, de azt titkolja, túl gazdag, túl szegény, túl okos, túl buta és ezeket mind-mind titkolja kitalált karakterünk). A hobbi is csak kevésbé extravagáns, de volt már bűvésznünk és hobbiszinten nyelvészkedő(!) karakterünk is.

A kiegészített karakterlapokat továbbadjuk egy másik csoportnak, akik ez alapján **csinálnak egy jelenetet**, ahol „süti-módra” kiderül a karakter titka. (A „süti-mód” azt jelenti, hogy a fő karakternek nem volt szándékában leleplezni titkát, valahogyan mégis a legrosszabb személy számára derült ki.) Milyen elven? Van-e a látottakkal kapcsolatban szabály, amit megfogalmaznátok?

A legtöbb ember titka mindenképpen kiderül előbb vagy utóbb. A technikában nem lehet megbízni! Az emberek azt mondják, hogy egy kapcsolatban nem lehetnek titkok. Amit két ember tud, az már nem titok!

4. Technika nélkül – improvizáció a színésszel

Megmutatjuk a csoportoknak Lilla (a főszereplő, Erik titkos szerelme) adatlapját. Milyen következtetéseket tudunk levonni vele kapcsolatban?

Érkezik Erik (Bárdi). Szeretné meghódítani – egyáltalán magára vonni Lilla figyelmét, szóba elegyedni vele, moziba vinni – Lillát. Azt tudjuk, hogy Lillának most lesz a születésnapja. Ebben kéri a diákok segítségét. **Egy kikötése van: nem akar okos kütyüket használni.**

A kics csoportos egyeztetés során konkrét részfeladatokat delegálunk a csapatoknak. Ezek:

Hogyan közeledjen Lillához, hogyan szólítsa meg Lillát?

Milyen filmet nézzenek meg?

Milyen ajándékot adjon neki?

Milyen más, alternatív programot találjon ki Lillának?

Az eredményeiket megosztják Erikkel (Bárdi), aki az „ördög ügyvédjének attitűdjével” próbára teszi a diákokat, provokálja őket (vagyis „rinyál”).

Elképesztően humoros, könnyekkel nevetető helyzetek születnek meg. A gyerekek jól játszó, jól beszélő színésszel való találkozás „mindent visz”, igazi boldogság a gyerek számára, ha kiheverjük a sok nevetést, már csak az elköszönés van hátra és nézni, ahogy hancúrozva, boldogan mennek ki a színházteremből...

5. Záró kérdés – osztálytermi feldolgozás esetén

Szerintetek mi az az emberi cselekedet, amit biztosan nem tudnak okos applikációval helyettesíteni?

Előfordulhat, hogy – mivel senkit nem engedünk el feldolgozás vagy átgondolás nélkül – mi magunk kimegyünk az előadás megtekintése után az iskolákba, ilyenkor az előző játékot valamelyik vagány fiúval improvizáljuk le és mintegy lecsengésképpen tesszük fel nekik ezt az utolsó kérdést. És hát a válaszok: nem helyettesítik a kütyük a szeretetet, a simogatást, a baráttal való együttlétet, Anyát (ez mindig az elsők között van) és a kirándulást, természetjárást... **Ügyhogy: van remény.**

Természetesen a feldolgozási folyamatban, a művésszel, a rendezővel való találkozás soha nem programozható például olyan precizitással, mint egy jól megírt feldolgozó foglalkozás. A feltett kérdésekre adott válaszok, majd az azokból adódó újabb kérdések áramlása mindig magában hordozza a beszélgetés elején megfogalmazott céloktól való eltérést, és ki nem számítható konklúziók megjelenését, melyet a beszélgetést moderáló drámajáték-vezető már nem korrigálhat, hiszen az a rendező művészi látásmódjának részét képezi és mint ilyen, a szabad akarat része. A jövőbeni színházi nevelési szakember nyugalmanak meg nem zavarása érdekében azonban soha nem szabad elfelejteni, hogy egy jófajta színházi nevelési program soha nem a rendező vagy alkotógárda művészeti elképzelésének tolmácsolásáról, hanem az adott elképzelésről megfogalmazott ezerszínű vélemény kifejtésének lehetőségéről szól.

Kalandozásaim a drámapedagógia és a színjátszás világában

– vázlat második részlete egy lehetséges krónikához 1992-től 2018-ig –

Wenczel Imre

„Minden nagyinak apró a kezdete. Minden idővel

’S halkal véssen erőt és gyarapodva terül.” (Révai Miklós)

A krónika⁵ tehát folytatódik és kiegészül, bár valószínűleg sohasem lesz kész. A történet ugyanis írja (átírja) magát néhol az időben visszafelé is, mert közben pontosabbá válik valamelyik adat, illetve hozzájárul mások emlékezete az eseményeket leíró ember tudásához. Világos, hogy mélyebbre ásó kutatást kellene végeznem ez ügyben, de biztos, hogy az már csak a nyugdíjas korszakomra marad. A kiegészítés, netán helyesbítés lehetősége minden kedves olvasó számára adott.⁶ Szóljon az összefoglaló a motivációimról, a tanulmányaimról, fontosabb munkahelyeimről, a drámajátékról és a drámapedagógiáról – ezek megjelenéséről és működéséről a közoktatásban és a felnőttoktatásban, illetve a „csoportozásnak”, színjátszásnak, rendezésnek az engem érintő rövid történetéről! Mindarról, ami ezeknek a magyarországi, Győr-Moson-Sopron megyei, Révai-

⁵ A drámapedagógia és a drámajáték installációja Győr-Moson-Sopron megyében – DPM 2011_2_016-019

⁶ Tudomásom szerint Tóth Szilvia a Révai-színkörök történetéről írja szakdolgozatát.